

ÖZEL GÜVENLİK ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI

Yrd. Doç. Dr. Elvin BATMAZ SİLAHTAROĞLU*

ÖZET

Sorumluluk sigortası, genel sigorta sisteminin bir parçası olup, sigorta ettireni, yaptığı işlerden dolayı üçüncü kişilere verebilecekleri zararlar nedeniyle ödemekle yükümlü olacakları tazminat riskini güvence altına alır. Sorumluluk sigortaları ve genel hükümleri Eski Türk Ticaret Kanunu'ndan farklı olarak Yeni Türk Ticaret Kanunu ayrı bir başlık altında düzenlenmiştir. Bununla birlikte farklı kanunlarla düzenlenmiş olan çeşitli sorumluluk sigortaları bulunmaktadır. Bunlardan biri de Özel Güvenlik Hizmetleri Kanunu'nun 21. maddesinde düzenlenmiş bulunan Özel Güvenlik Zorunlu Sorumluluk Sigortasıdır. Özel Güvenlik Zorunlu Sorumluluk Sigortası genel şartları Hazine Müsteşarlığı tarafından düzenlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Sigorta, sorumluluk sigortası, özel güvenlik.*

ABSTRACT

Liability insurance is a part of the general insurance system that protects the insured from the risk of indemnity claims coming from the third persons, which are occurred while discharging the duties. Contrary to the old Turkish Commercial Code, liability insurance is regulated with its general terms and conditions by the new Turkish Commercial Code under a separate heading. However there are several types of liability insurances that are regulated under different codes. One of these liability insurances is Private Security Compulsory Liability Insurance which is regulated with article 21 of Private Security Service Code. The principles of Private Security Compulsory Liability Insurance are determined by the Treasury.

Keywords: *Insurance, liability insurance, private security.*

---

* Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

GİRİŞ

6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu'nda sorumluluk sigortalarıyla ilgili özel hükümler dağınık şekilde düzenlenmiştir. Yangın dolayısıyla sorumluluk sigortası 1309/1310, hırsızlık sebebiyle sorumluluk sigortası 1320, kaza nedeniyle sorumluluk sigortası 1335. maddede düzenlenmiştir. Rizikonun gerçekleşmesine dair Ticaret Kanunu'nun 1292/1 ile 1336/2 hükümleri de zorunlu sorumluluk sigortalarında uygulama alanı bulmaktadır. Eski Türk Ticaret Kanunu'nu yürürlükten kaldıran 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu ise sorumluluk sigortalarını ayrı bir başlık altında düzenlediği gibi, bu sigortalara dair genel hükümlere de yer vermiştir. Ticaret Kanunu'nda yer alan genel hükümler dışında başka kanunlarla düzenlenmiş zorunlu sorumluluk sigortaları da bulunmaktadır. Bununla birlikte, sorumluluk sigortalarındaki hükümler yetersiz olduğundan uygulamada bu eksiklik ilgili genel şartlarla giderilmeye çalışılmaktadır.

İnceleme konumuz olan özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortasına temel teşkil eden, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetleri Kanunu 10.06.2004 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanınca onaylanarak 26 Haziran 2004 tarih ve 25504 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Anılan yasanın uygulama yönetmeliği ise 07.10.2004 tarih, 25606 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun temel olarak özel güvenlik hizmetinin kapsamını, bir başka deyişle özel güvenlik hizmetlerinden yararlanabilecek, özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri ile kamu tüzel kişilerinin bu hizmetlerden faydalanmaları ve bunun ne şekilde olacağına ilişkin düzenlemelere yer vermiştir.

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, özel hukuk kişilerince ve özel güvenlik şirketleri tarafından istihdam edilen özel güvenlik görevlilerinin üçüncü kişilere verecekleri zararlardan kaynaklanan sorumluluklarıyla ilgili olarak 21. maddesinde özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortasını düzenlenmiş bulunmaktadır.

Özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortası ile ilgili incelememiz sırasında Özel Güvenlik Kanunu kapsamında getirilen özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarındaki düzenlemeler ve Ticaret Kanunu'nun sorumluluk sigortaları ile ilgili genel hükümleri göz önünde bulundurulacaktır.

I. ÖZEL GÜVENLİK ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINA DAİR KANUNİ DÜZENLEME

Günümüzde güvenlik önemli bir ihtiyaç haline gelmiş ve kamu tarafından karşılanan güvenlik hizmetlerinin özel sektör tarafından da desteklenmesi ve bu çerçevede bütünleşmiş bir sistemin oluşturulması ihtiyacı özellikle ticari hayatta sıklıkla dile getirilir olmuştur¹.

¹ Sarıkaya, B.: "Özel Güvenlik Hizmetleri", A&G Bülteni, s.21 (www.izto.org.tr, 03.04.2013)

Özellikle 1990'lı yıllarda önemli ölçüde gelişme sağlayan hizmet sektörü bu ihtiyacın giderilmesine yönelik olarak iyi bir yapılanma göstermiştir. Büyük mağazalar, bankalar, iş merkezleri, fabrikalar gibi işyerlerinin sürüklediği bu hizmet, giderek çarşıların güvenlik ihtiyacının karşılanması boyutuna varmıştır².

Bu gelişim içinde ortaya çıkan ihtiyaç ve ülkemizin Avrupa Birliği ile bütünleşme çabaları özel güvenlik hizmetlerinin yeniden yapılandırılması gerekliliğini gündeme getirmiştir³. Bu çerçevede ilk olarak Özel Güvenlik Hizmetleri Meslek Standardı oluşturulmuş, uzun bir hazırlık döneminden sonra da 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetleri Kanunu 10.06.2004 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanınca onaylanarak 26 Haziran 2004 tarih ve 25504 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anılan yasanın uygulama Yönetmeliği ise 07.10.2004 tarih, 25606 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun temel olarak özel güvenlik hizmetinin kapsamını, bir başka deyişle özel güvenlik hizmetlerinden yararlanabilecek, özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri ile kamu tüzel kişilerinin bu hizmetlerden faydalanmaları ve bunun ne şekilde olacağına ilişkin düzenlemelere yer vermiştir⁴. Kanun ayrıca özel güvenlik şirketlerinin nasıl kurulacağını, bu şirketlerle çalışacak kişi veya şirketlerin veya kamu kurumlarının ne gibi özelliklere sahip olmaları gerektiğini, özel güvenlikten yararlanma koşullarını, özel güvenlik hizmetinin sınırlarını ve özel güvenlik hizmetinden kaynaklanan sorumlulukları ayrıntılı olarak düzenlemiş bulunmaktadır⁵.

Kanuna göre, özel güvenlik hizmetlerinden kaynaklanan sorumluluklar iki şekilde gerçekleşebilmektedir. Bunlardan ilki özel güvenlik şirketlerinin veya bireysel olarak özel güvenlik personelinin, görevlerini yerine getirirken yaralanması, sakatlanması durumunda özel güvenlik hizmetinden yararlanan kişiye yüklenen sorumluluktur. 5188 sayılı Kanun'un 15. maddesi uyarınca kanunda yazılı görevleri yerine getirirken yaralanan, sakatlanan özel güvenlik görevlilerine veya ölen özel güvenlik görevlisinin kanuni mirasçılara, iş sözleşmesinde veya toplu iş sözleşmesinde belirlenen miktar ve esaslar çerçevesinde tazminat ödenir.

Özel güvenlik hizmetinden yararlanan kişiler açısından düzenlenmiş diğer bir sorumluluk hali ise, özel hukuk kişilerince ve özel güvenlik şirketleri tarafından istihdam edilen özel güvenlik görevlilerinin üçüncü kişilere verecekleri zararlardan kaynaklanan sorumluluklarıyla ilgilidir. Bu durum ise, 5188 sayılı Kanun'un 21. maddesinde Özel Güvenlik Mali Sorumluluk Sigortası başlığı altında düzenlenmiş bulunmaktadır. Özel Güvenlik Mali Sorumluluk Sigortası

² Sarıkaya, s.21.

³ Sarıkaya, s.21.

⁴ Karan, N.: "Özel Güvenlik", Legal Hukuk Dergisi, S.50, İstanbul 2007, s.429

⁵ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Karan, s. 427 – 441; Sarıkaya, s.21-27.

başlığını taşıyan 21. maddeye göre, özel hukuk tüzel kişileri ve özel güvenlik şirketleri, istihdam ettikleri özel güvenlik görevlilerinin üçüncü kişilere verecekleri zararların tazmini amacıyla özel güvenlik malî sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır. Özel güvenlik malî sorumluluk sigortasına ilişkin esas ve usuller Hazine Müsteşarlığınca belirlenir.

1. Özel Güvenlik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

Hazine Müsteşarlığı tarafından, özel güvenlik mali sorumluluk sigortasının uygulanmasına ilişkin usul ve esasları içeren Özel Güvenlik Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları 26.02.2005 tarihinde 25739 nolu Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Daha sonra 11 Şubat 2006 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 26077 sayılı Bazı Sigortalarda Değişiklik Yapılmasına Dair Genel Şart’ın 7. maddesi ile başlık, Özel Güvenlik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları olarak değiştirilmiştir.

Söz konusu düzenleme, özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortasına dair yapacağımız açıklamalarda temel metin olarak ele alınacak ve Genel Şartlar’da yer alan hükümler zorunlu sorumluluk sigortalarının esasları çerçevesinde incelenmeye çalışılacaktır.

A. Sigortanın Kapsamı

a. Özel Güvenlik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Tarafları

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun’un 21. maddesinde düzenlenmiş olan özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortasının kapsamı ve sigorta poliçesinde düzenlenmesini gereken sorumluluk halleri ile bu sorumluluğu doğuran şartlar, özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarında ayrıntılı olarak ele alınmış bulunmaktadır.

Buna göre Kanun’un 21. maddesine paralel olarak, genel şartların, sigortanın konusu başlığını taşıyan A.1. maddesinde, “*Sigortacı, sigorta ettiren taraftan 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanuna istinaden istihdam ettikleri özel güvenlik görevlilerinin, özel güvenlik hizmetine dair mevzuat çerçevesindeki görevlerini yerine getirmeleri sırasında üçüncü şahıslara verecekleri zararları, sigorta poliçesinde belirtilen tutara kadar teminat altına alır.*”denmektedir.

Sigorta Genel Şartları’nın A.1. ve A.2. maddelerine göre iş bu sigorta sözleşmesinin tarafları, sigortacı sıfatıyla sigorta şirketi ve sigorta ettiren sıfatıyla da özel güvenlik görevlilerini istihdam eden özel hukuk kişileri ve özel güvenlik şirketleridir. Burada özel hukuk kişileri ile kastedilenin özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri olduğuna şüphe etmemek gerekir. Kanunun ve Genel Şartlar’ın lafzından kamu hukuku tüzel kişilerinin bu sigorta kapsamında sigorta ettiren sıfatına sahip olamayacakları anlamı çıkmaktadır.

aa- Sigorta Kapsamında Düzenlenen Sorumluluğun Niteliği ve Sorumluluğu Ortadan Kaldıran Haller

Özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında düzenlenen sorumluluk ise, Kanun'un 21. maddesinde ve Genel Şartlar'ın A.1. maddesinde belirtildiği üzere, özel güvenlik elemanlarının özel güvenlik mevzuatı çerçevesinde yerine getirdikleri görevler sırasında üçüncü kişilere verecekleri zararlar dolayısıyla, sigorta ettiren sıfatıyla özel güvenlik görevlilerini istihdam eden özel hukuk kişileri ve özel güvenlik şirketleri nezdinde oluşan sorumluluktur.

Burada sigorta ettiren bakımından kusursuz bir sorumluluk halinden kaynaklanacak zararın sigorta ettirilmesi söz konusudur. Bu sigorta çeşidinde sorumluluk, sigorta ettirenin kendi fiilinden kaynaklanmamakta, istihdam ettiği yani yanında çalıştırdığı kişinin fiili neticesinde ortaya çıkan ve sigorta ettirene izafe edilen bir sorumluluk olmaktadır.

Bununla birlikte, ne kanundaki düzenlemede ne de genel şartlarda sigorta kapsamında düzenlenen sorumluluğun niteliğinin kusursuz sorumluluk olduğu açıkça ortaya konmuş değildir. Biz buradaki sorumluluğun niteliğini ancak genel şartların "sorumluluğu kaldıran ve azaltan haller" başlığı altında düzenlenmiş olan A.4. maddesinden çıkartabilmekteyiz. Genel şartlarda yapılmış olan bu düzenleme genel kurallara aykırılık arz eder mahiyettedir. Zira sorumluluğun niteliğinin, özellikle de hukukumuzda tamamen istisnai nitelikte olan kusursuz sorumluluk halinin, sorumluluğu ortadan kaldıran haller başlığı altında ve dolaylı olarak değil fakat ayrı bir maddede hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek açıklıkla düzenlenmesi gerekirdi.

İncelediğimiz sigorta çeşidindeki sorumluluk hali Türk Borçlar Kanunu'nun 66. maddesi anlamında adam çalıştırmanın sorumluluğu haline benzetilebilecektir. Türk Borçlar Kanunu'nun 66. maddesinde bilindiği üzere adam çalıştıran yanında çalışanların kendilerine verilen işlerin yapılması sırasında üçüncü kişilere verdikleri zararlardan sorumlu olmaktadır. Bir başka deyişle hiçbir kusuru olmamasına karşın zarar gören üçüncü kişiler adam çalıştırana başvurarak zararlarının tazminini talep edebilmektedirler⁶. Üçüncü kişilerin zararlarını adam çalıştırandan talep edebilmeleri demek, adam çalıştırmanın pasifinde artışın meydana gelmesi demektir.

İşte özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortası ile sigorta ettirenin yani güvenlik elemanlarını istihdam edenlerin, güvenlik elemanlarının davranışları neticesinde üçüncü kişilere verecekleri zararlar dolayısıyla maruz kalacakları ve pasiflerinde artışa neden olacak olan tazminat taleplerini sigorta poliçesinde belirtilen tutara kadar teminat altına almaktadırlar. Böylece kendi pasiflerindeki artışın da önüne geçebilmektedirler.

⁶ Oğuzman, K/Öz, T: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt-2, İstanbul 2013, s.135 vd.; Hatemi, H./Gökyağla, E.: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2011, s.143 vd.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere üçüncü kişilerin tazminat talebine maruz kalmanın iktisadi neticelerine karşı korunmak isteyen kişi, kanun koyucu tarafından sorumluluk sigortasını akdetmeye yöneltilir. Sorumluluk sigortalarındaki amaç, sigorta ettirenin bu sıfatla üçüncü bir şahsa vermiş olduğu zararlardan doğan tazminat taleplerinden korumak, bu taleplere sigortacıyı muhatap kılmaktır⁷. Özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortası ile bu koruma istihdam eden özel hukuk kişileri ve güvenlik şirketleri bakımından sağlanmaya çalışılmaktadır.

Genel şartların A.4. maddesinde ise sigorta ettirenin (adam çalıştıran) sorumluluğunu kaldıran ve azaltan hallerin neler olduğu belirtilmiş bulunmaktadır. A.4. maddeye göre sigorta ettirenin iki halde sorumluluğu ortadan kalkmaktadır.

Birincisi, sigorta ettiren kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu görevlilerin kusuru bulunmaksızın zararın meydana gelmemesi için hal ve şartların gerektirdiği bütün dikkat ve özeni gösterdiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulacaktır.

Genel Şartlar'ın A.4. maddesinin bu cümlesi eleştirilebilir mahiyettedir. Cümlede, “sigorta ettirenin kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu görevlilerin kusuru bulunmaksızın” denilmektedir. Oysa hem Özel Güvenlik Kanunu'nun 21. maddesinde hem de Genel Şartlar'ın A.1. maddesinde sigorta ettirenin kendi kusurundan doğan sorumluluklarından değil fakat istihdam ettiği kişilerin kusurlarından doğan sorumluluklarından bahsedilmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere sigorta ettiren bakımından kusursuz bir sorumluluk hali vardır. Dolayısıyla burada sigorta ettirenin kendisinin kusuru bulunup bulunmamasının sigorta kapsamında düzenlenen sorumluluk bakımından bir öneminin olmaması gerekir. Sigorta ettiren kendi kusurları neticesinde verdiği zararlardan ise ayrıca genel hükümler gereği sorumlu olacaktır.

Genel Şartlar'ın A.4. maddesinin bu ifadesi, teminat dışı kalan haller başlığını taşıyan A.5. maddesinin (c) bendine de aykırılık teşkil etmektedir. A.5. maddesinin ilgili bendinde, zarara sebebiyet veren bir olay sonucunda, sağlanan özel güvenlik hizmetinin eksik veya yetersiz olduğu iddiasıyla sigorta ettirene yöneltililebilecek zarar ve ziyan taleplerinin sigortada belirtilen teminatın dışında kalacağı belirtilmektedir. Söz konusu madde bendinde sigorta ettirenin yani istihdam edenin kendi kusurundan kaynaklanan bir sorumluluk teminat dışı bırakılmaktadır. Dolayısıyla A.4. maddesindeki ifadenin hem kanunla hem de genel şartlardaki diğer hükümlerle çelişki içerisinde olduğunun kabul edilmesi yerinde olacaktır.

⁷ Çeker, M.: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku, Adana 2012, s.251; Kender, R.: “Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri”, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul 1977, s.3; Taşdelen, N.: “Mali Mesuliyet Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde İhbar Yükümlülüğü”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, S.6, İstanbul 2000, s.479.

Sigorta ettirenin sorumluluğunu ortadan kaldıran birinci halde iki şartın bir arada bulunması gerektiğinden bahsedilebilecektir. İlk şart, sigorta ettirenin eylemlerinden sorumlu tutulduğu özel güvenlik görevlilerinin kusurlarının bulunmamasıdır. Bir başka deyişle özel güvenlik görevlileri tamamen kusursuz olmalıdır. Özel güvenlik görevlilerinin kusursuzluğuna eklenen diğer şart ise sigorta ettirenin, zararın meydana gelmemesi için hal ve şartların gerektirdiği bütün dikkat ve özeni göstermiş olmasıdır. Dolayısıyla özel güvenlik görevlileri tamamen kusursuz iseler ve sigorta ettiren (adam çalıştıran) zararın meydana gelmemesi için hal ve şartların gerektirdiği bütün dikkat ve özeni göstermiş ise, sigorta ettiren sorumlu olmayacaktır.

Sigorta ettirenin sorumluluğunu ortadan kaldıran ikinci şart ise, sigorta ettirenin bütün dikkat ve özeni göstermiş olsa bile zarara sebebiyet veren olayın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispat etmesi durumudur. Bir başka deyişle zararı meydana getiren olay ile sigorta ettirenin istihdam ettiği güvenlik görevlisinin kusuru arasında illiyet bağı tamamen ortadan kalkmış olmalıdır. A.4. madde bu hallere, mücbir sebebi, zarar görenin veya başka bir üçüncü kişinin ağır kusurunu örnek olarak göstermiş bulunmaktadır.

Sigorta ettirenin sorumluluğunu azaltan hal olarak ise Genel Şartlar'ın A.4/2. maddesinde zarara sebebiyet veren olayın meydana gelmesinde zarar görenin kusurunun varlığı gösterilmiştir. A.4. maddenin birinci ve ikinci fıkraları birlikte ele alındığında zarar görenin kusurunun ağır olması durumunda sigorta ettirenin sorumluluğunun tamamen ortadan kalkacağını, hafif olması durumunda ise bunun sadece bir indirime sebep olacağını söylemek mümkündür. Ancak kusurun hangi hallerde ağır ve hangi hallerde hafif olacağı somut olayın özelliklerine göre tespit edilebilecek bir konu olmalıdır.

Genel Şartlar'ın A.1/2. maddesinde sigorta ettiren, sigorta konusu olaylar neticesinde kendisine yöneltilebilecek haksız taleplere karşı da savunmasını temin eder denilmektedir. Genel şartların bu hükmü ile tam olarak hangi durumları kastedtiğini anlayabilmek mümkün değildir. Zira üçüncü kişiler zaten ancak kanunun kendilerine verdiği hakkı, yine kanunda belirtilen sınırlar dahilinde kullanarak sigorta ettirene başvurabilmektedirler. Sigorta ettirenin hangi hallerde sorumlu olacağı bellidir. Bu hallerin dışında sorumlu olması söz konusu olmayacaktır. Üçüncü kişilerin de sigorta ettirene kanun tarafından yüklenen sorumluluk halleri dışında bir nedenle başvurmaları zaten haksız olarak nitelendirilecek ve reddedilecektir. Dolayısıyla bunun için ayrıca haksız taleplere karşı da savunmasını temin eder denilmesinin bir anlamı bulunmadığı düşüncesindeyiz.

aaa- Sigorta Kapsamındaki Teminatlar – Sigorta Kapsamı Dışında Tutulan Teminatlar

Kanun koyucu, sigorta poliçesinde sigorta ettirenin sorumluluğunun üçüncü kişilere verilen hangi zararları teminat altına alması gerektiğini Genel Şartlar'ın A.3. maddesinde ve hangi hallerin bu teminat dışında kalacaklarını da A.5. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlemiş bulunmaktadır.

Buna göre, zarar görenin ölümü halinde destekten yoksun kalma tazminatı, sakat kalması halinde sakatlanma tazminatı, tedavi giderleri için yapılan masraflar, maddi zararlardan doğan tazminat talepleri sigorta teminatında sayılan zararlar olmaktadır.

Ölüm halinde, zarara sebebiyet veren olayın zarar görenin derhal veya olay tarihinden itibaren iki sene içinde ölümüne neden olması halinde, hak sahibinin destekten yoksun kalma tazminatını karşılar. Madde metninde belirtilen hak sahibi kavramı ile zarara sebebiyet veren olay sonucu ölenlerin desteğinden yoksun kalanlar ifade edilmektedir.

Sakatlık teminatında ise, zarara sebebiyet veren olayın zarar görenin derhal veya olay tarihinden itibaren iki sene içinde geçici veya sürekli bir biçimde sakatlanmasına neden olması halinde, tıbbi tedavinin sona ermesi ve sakatlığın kesin olarak tespiti sonucunda saptanan sakatlanma tazminatını karşılar.

Tedavi giderleri teminatı, zarara sebebiyet veren olay sonucunda zarar görenlerin; ilk yardım, muayene, kontrol veya yaralanmadan ötürü hastane veya benzeri diğer tedavi merkezlerindeki ayakta veya yatakta tedavi giderleri ile tedavinin gerektirdiği diğer giderleri kapsar.

Maddi zarar teminatı, zarara sebebiyet veren olay nedeniyle zarar görenlerin taşınır ve taşınmaz malvarlıklarına gelebilecek zararları kapsar.

Bununla birlikte Genel Şartlar'ın A.5. maddesinde hangi hallerin teminat dışı bırakılacağı da detaylı olarak sayılmış bulunmaktadır. Buna göre;

- a) Sigorta ettirenin uğradığı zarar ve ziyana ilişkin talepler,
- b) Sigorta ettirene bir hizmet veya vekalet ilişkisiyle bağlı kimseler ile sigorta ettirenin eşinin, usul ve fiurunun, kendisine evlat edinme ilişkisi ile bağlı olanların ve birlikte yaşadığı kardeşleri tarafından öne sürülecek zarar ve ziyan talepleri,
- c) Zarara sebebiyet veren bir olay sonucunda, sağlanan özel güvenlik hizmetinin eksik veya yetersiz olduğu iddiasıyla özel güvenlik görevlilerinin mesleki sorumlulukları nedeniyle sigorta ettirene yöneltebilecek zarar ve ziyan talepleri,
- d) Özel güvenlik görevlilerinin yetkilerini görevli olmadığı süre içinde ve/veya görev alanının dışında kullanmaları nedeniyle sigorta ettirene yöneltebilecek zarar ve ziyan talepleri,
- e) Sigorta ettirene, savaş, her türlü savaş olayları, istila, yabancı düşman hareketi, çarpışma (savaş ilan edilmiş olsun olmasın), iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda tanımlanan terörist eylemler ve bu eylemlerden doğan sabotajlar ile bunların gerektirdiği askeri ve inzibati hareketler sonucu yöneltebilecek zarar talepleri,

f) Özel güvenlik görevlilerinin 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu uyarınca mülki idare amiri ve genel kolluk amirinin sevk ve idaresi altında bulunmaları esnasında bu kişilerin kusurlu ve/veya yetkisini aşan emirlerinin yerine getirilmesi nedeniyle uğranabilecek zarar ve ziyana ilişkin talepler,

g) Sigorta ettirenin özel güvenlik görevlilerine karşı yönelteceği zarar ve ziyan talepleri,

h) Sigorta ettirene dolaylı zararlar nedeniyle yöneltilebilecek talepler,

i) Sigorta ettirene, herhangi bir nükleer yakıt olayı ile bu yakıtın yanması sonucu oluşacak nükleer atıklar veya buna atfedilebilecek nedenlerden ötürü iyonlayıcı radyasyon veya radyoaktivite bulaşmaları sonucu yöneltilebilecek zarar ve ziyan talepleri,

j) Kanunda belirtilen gerekli izin, eğitim ve ruhsatı bulunmayan kişi ve kuruluşlar tarafından verilmiş olan özel güvenlik hizmeti sonucu ileri sürülebilecek tazminat talepleri,

k) Özel güvenlik mevzuatı dahilinde koruma gerektirecek bir durumda, suç teşkil edecek bir zarara sebebiyet veren olayın faili tarafından uğranılan zararlar.

l) Manevi tazminat talepleri teminat dışında kalacaktır.

B. Riziko Kavramı ve İhbar Mükellefiyeti

Bilindiği üzere sigorta sözleşmesi, sigorta ettirene prim ödeme, sigortacıya riziko taşıma borcu yükleyen karşılıklı iki taraflı bir sözleşmedir⁸. Riziko veya tehlike taşıma, sigortacının sigorta sözleşmesinden doğan ana edimini teşkil eder⁹.

Riziko, genel olarak ilerde gerçekleşmesi muhtemel ve zarar veya başkaca uygun olmayan bir hal ve ihtiyaç doğuran bir olay olarak tanımlanmaktadır¹⁰. Sorumluluk sigortaları bakımından ise riziko, genel tanıma paralel olarak, sigorta ettiren –üçüncü şahıslara karşı sorumluluğunu doğuracak olaylar sonucunda malvarlığının pasif kısmında meydana gelmesi muhtemel bir artmaya karşı kendisini güvence altına aldığından riziko da, sigorta ettirenin malvarlığının pasif kısmında meydana gelecek artış ihtimalinin mevcudiyetidir¹¹.

⁸ Çeker, s.59; Kender, R.: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2011, s.290.

⁹ Çeker, s.78; Kender, Sigorta Hukuku, s.290.

¹⁰ Çeker, s.2; Kender, Sigorta Hukuku, s.290.

¹¹ Bozer, A.: Sigorta Hukuku, Ankara 2004, s.122.

Sorumluluk sigortalarında genel olarak zararı doğuracak olaylar baştan belirlenemediğinden, sigorta genel şartlarında zararı oluşturan rizikoları teker teker saymak yerine, hangi olayların riziko olarak kabul edilmediğinin sayılmasıyla yetinilmektedir¹².

Sigorta, rizikonun gerçekleşmesiyle ortaya çıkan durumlar için himaye fonksiyonuna sahip olduğundan; riziko sigorta sözleşmesinin esaslı bir unsurudur. Rizikonun gerçekleştiği zaman, zamanaşımının başlangıç tarihini, rizikonun gerçekleşmesini müteakip yapılan ihbar mükellefiyetinin tabii olduğu sürenin başlangıcını ve sigorta süresinin son bulduğu tarihi saptamak hususunda önemli rol oynar¹³. Bu nedenle rizikonun, sigorta sözleşmesinde açık bir şekilde tayin edilmesinde fayda vardır¹⁴. Aksi halde yapılan sözleşme geçersiz olarak kabul edilecektir¹⁵.

Riziko kavramını ve önemini bu şekilde açıkladıktan sonra, sigorta ettirenin ihbar mükellefiyeti konusuna değinmekte fayda görüyoruz. Sigorta ettirenin ihbar mükellefiyeti üç aşamada incelenebilecektir. Bunlar, sigorta sözleşmesi yapılırkenki ihbar mükellefiyeti veya sözleşme öncesi ihbar mükellefiyeti, sigorta sözleşmesi süresinde ihbar mükellefiyeti ve riziko gerçekleştikten sonraki ihbar mükellefiyeti olarak sayılabilecektir¹⁶.

İhbar mükellefiyeti bakımından var olan bu üç aşama, sorumluluk sigortaları bakımından ve özellikle inceleme konumuz olan özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortaları bakımından da geçerlidir. Konunun detayına girmeden önce özel güvenlik zorunlu mali mesuliyet sigortası bakımından hem başlangıçtaki ihbar yükümlülüğü hem de sözleşme sırasındaki ihbar yükümlülüğüne dair düzenlemenin eleştirilebilir mahiyette bir düzenleme olduğunu belirtmekte fayda görmekteyiz.

Zira özel güvenlik kavramı sadece mahiyeti itibariyle değil ve fakat kapsamı, konusu, şartları bakımından da özel düzenlemelere, izinlere tabi kılınmış olan bir konudur. Özel güvenlik hizmetinin verilmesi ve özel güvenlik elemanlarının yetkileri adeta kamusal bir güç olan polis gücünün kullanılmasına benzer şekilde ortaya çıktığından, bu yetkiler ile bu yetkilerin kullanımlarının nasıl ve ne şekilde olacağı, kimler tarafından bu yetkilerin hangi izinlere bağlı olarak ve ne oranda kullanılabileceği 5188 sayılı kanunda ayrıntılı olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

Kanun tarafından yapılmış olan bu denli ayrıntılı düzenlemeler karşısında, özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigorta sözleşmeleri bakımından, ne sözleşmenin

¹² Bozer, s.122.

¹³ Bozer, s.122.

¹⁴ Bozer, 122; Kender, Sigorta Hukuku, 292.

¹⁵ Taşdelen, s.470.

¹⁶ Taşdelen, s.460.

tarafı olan özel güvenlik şirketini istihdam eden özel hukuk kişileri ve özel güvenlik şirketleri açısından saklanabilir bir riziko ne de sigorta şirketi bakımından sözleşme öncesinde varlığından haberdar olunamayacak bir riziko söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla burada genel hükümlere paralel olarak sözleşme öncesi ihbar mükellefiyeti kurumuna yer verilmesi fuzuli ve hatta yanlış bir düzenlemedir.

Sigorta sözleşmesi süresi içerisinde ihbar mükellefiyeti konusu bakımından da, benzer eleştirilerde bulunulabilir. Özel Güvenlik Kanunu'nda yapılan düzenlemeler karşısında, sigorta sözleşmesi sırasında özel güvenlik hizmeti veren şahıslar bakımından rizikonun ağırlaşması söz konusu olmamaktadır. Zira daha en başından zaten sorumluluk sigortası verilecek özel güvenlik hizmetlerinin her türü dikkate alınarak yapılmaktadır. Özel Güvenlik Kanunu'ndaki ayrıntılı düzenleme karşısında, sigorta şirketi de sigorta ettiren de karşılıklı olarak bu rizikoları bilmekte dirler ve bütün bu rizikolar sigorta ettirilmektedir.

Ayrıca burada şunu da belirtmekte fayda görüyoruz, özel güvenlik elemanları ister bil fiil görev yapsınlar ister yapmasınlar, özel güvenlik elemanı olarak çalışmaya başladıkları andan itibaren kanun gereği sigorta ettirilmek durumundadırlar. Bu durum bile söz konusu sigorta çeşidi bakımından rizikonun ağırlaşması veya hafiflemesi kavramlarından bahsedilemeyeceğini ortaya koyar niteliktedir.

Özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortaları Genel Şartnamesi B.2. maddesinde sigorta ettirenin riziko gerçekleşmesi halinde beyan yükümlülüğü, C.2. maddesinde sigorta ettirenin sözleşme yapılırkenki beyan yükümlülüğü ve C.3. maddesinde de sigorta ettirenin sigorta süresi içerisindeki beyan yükümlülüğünü düzenlemiştir.

Biz Genel Şartlar'da yapılan sıralamadan farklı olarak incelemelerimiz sırasında Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili maddelerinde öngörülen sıralamayı takip etmeyi tercih edeceğiz. Bu anlamda öncelikli olarak sigorta ettirenin sözleşme yapıldığı sıradaki beyan yükümlülüğü, daha sonra sigorta ettirenin sigorta süresi içerisindeki beyan yükümlülüğü ve son olarak da riziko gerçekleştiikten sonraki beyan yükümlülüğü ele alınacaktır.

a- Sigorta Ettirenin Sigorta Sözleşmesi Yapılması Aşamasındaki İhbar/Beyan Mükellefiyeti

Türk Ticaret Kanunu'ndaki bu temel düzenleme yani başlangıçtaki ihbar yükümlülüğü, inceleme konumuz olan özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortası Genel Şartları'nda da benzer şekilde ele alınmış bulunmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 1435. maddesine göre sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür.

Türk Ticaret Kanunu'nun 1435. maddesi, sözleşmenin kuruluşundaki ihbar yükümlülüğünü emredici bir şekilde düzenlemiştir (TTK. 1452)¹⁷. Bu düzenleme ile sigorta ettiren, sigorta sözleşmesi yapılırken rizikonun ve prim miktarlarının en doğru biçimde tespit edilebilmesi için önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlü kılınmaktadır. Burada sigortacıya bildirilmesi gereken hususlar, sigortacının bilmesi halinde, sözleşmeyi yapmamasını veya değişik şartlarla yapmasını gerektiren bilgilerdir (TTK. 1435). Bu hususlar rizikoyu kıymetlendiren faktörlerdir. Bu türden bilgiler prim tespiti dışında, sözleşmenin özel şartlarının belirlenmesinde de önemli rol oynamaktadır¹⁸. Sigorta ettirenin sözleşme öncesi ihbar mükellefiyetini yerine getirmemesi durumunda sigortacı durumu öğrendiği andan itibaren 15 gün içinde sözleşmeden cayabilir veya aynı süre içinde prim farkı isteyebilir (TTK. 1439, TTK. 1440/2). İstenilen prim farkının on gün içerisinde kabul edilmemesi halinde, sözleşmeden cayılmış kabul edilir (TTK. 1439).

Sigorta sözleşmeleri bakımından genel şartlarda yapılan düzenleme Türk Ticaret Kanunu'na paralel olmakla birlikte, özellikle ihbar/beyan külfetinin yerine getirilmemesi durumunda uygulanacak yaptırımlar ve hak düşürücü süreler bakımından Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemeye nazaran daha farklı bir düzenleme yapıldığından bahsetmek gerekir.

Genel Şartlar'da ise beyan yükümlülüğüne dair temel kural zikredildikten sonra, Ticaret Kanunu'nun ilgili maddesinden tamamen farklı şekilde, sigorta ettirenin beyanının gerçeğe aykırı veya eksik olması halinde, sigortacının sözleşmeyi daha ağır şartlarla yapmasını gerektirecek durumlarda, sigortacının durumu öğrendiği andan itibaren 8 gün içinde prim farkının ödenmesi hususunu sigorta ettirene ihtar edeceği, sigorta ettirenin, ihtarın tebliğ tarihini izleyen sekiz gün içinde talep olunan prim farkını ödemez veya ödemeyeceğini bildirir ise sözleşmenin feshedilmiş sayılacağı belirtilmektedir. Söz konusu iki düzenleme arasında açıkça görüleceği üzere hak düşümü süreleri bakımından farklılıklar vardır. Genel Şartlar'da Ticaret Kanunu'ndan daha kısa hak düşümü sürelerine yer verilmiştir.

Ticaret Kanunu'nun koruyucu hükümler başlığını taşıyan 1452. maddesi, Ticaret Kanunu'nun sigortaya ilişkin hangi hükümlerinin emredici nitelikte olduğunu ve bu hükümlere uyulmaması durumunda hangi tür yaptırımların uygulanacağını düzenlemektedir. Buna göre 1452. maddede sayılan bazı hükümlere uyulmaması sigorta sözleşmesinin tamamının geçersiz olmasına, bazı hükümlere uyulmaması sözleşmenin değil sadece kanuna aykırı olan kısmın geçersiz olmasına, diğer bazı hükümlerin ise sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine olmadığı sürece geçerli olmasına yol açacaktır¹⁹.

¹⁷ Taşdelen, s.462.

¹⁸ Taşdelen, s.462.

¹⁹ Çeker, s.72-73.

Dolayısıyla sözleşmenin başlangıcındaki ihbar yükümlülüğüne uyulmamasının sonuçlarını düzenleyen 1439. madde hükmünden farklı düzenlemeler ancak sigorta ettirenin aleyhine olmadığı sürece geçerli kabul edilecektir. Genel Şartlar'la Ticaret Kanunu'ndan daha kısa hak düşümü sürelerinin belirlenmiş olması sigorta ettiren lehine bir düzenleme olarak kabul edilemeyeceğinden genel şartların bu maddesinin geçerli olarak kabul edilmesi gerektiği, onun yerine Kanun'daki sürelerin uygulanması gerektiği düşüncesindeyiz.

Bir diğer farklılık ise sözleşmenin sona ermesi noktasında cayma ve fesih kavramları bakımından ortaya çıkmaktadır. Kanun, sözleşmenin başlangıcındaki ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmemesini bir cayma nedeni olarak düzenlerken genel şartlarda bu durum bir fesih sebebi olarak düzenlenmektedir. Bilindiği üzere cayma hakkının kullanılması durumunda sözleşme başından itibaren geçersiz olarak kabul edilecek fesih hakkının kullanılması durumunda ise sözleşme feshedildiği andan itibaren ortadan kalkmış sayılacaktır²⁰. Bu durumda her ikisinin sonuçları da birbirinden farklı olacaktır. Genel Şartlar'daki bu farklılıkların Kanun'a uygun hale getirilmesinde fayda vardır.

Genel Şartlar'ın sigorta ettirenin sözleşme yapılırken beyan yükümlülüğü başlığını taşıyan C.2. maddesi sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü, "*Sigorta ettiren, sözleşme yapılırken gerçek durumu bildiği takdirde, sigortacının sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını gerektiren bütün hususları sigortacıya bildirmeye mecburdur*" demek suretiyle düzenlemektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere ilgili maddeye göre sigorta ettirenin bu hükme aykırı davranması durumunda sigortacının sözleşmeyi feshetme hakkı bulunmaktadır. Sözleşmenin feshi durumunda, feshin hüküm ifade edeceği tarihe kadar geçen sürenin primi gün esaslı üzerinden hesap edilecek ve fazlası sigorta ettirene geri verilecektir.

Sigorta ettiren, sözleşme yapılırken sorulduğu halde kasten susmuş veya bilerek noksan ya da gerçeğe aykırı beyanlarda bulunmuşsa, bir başka deyişle kötüniyetli ise, gerçeği tam olarak bilmeyen sigortacı herhangi bir ihtarda bulunmaksızın ve süre vermeksizin sözleşmeyi derhal feshedebilir.

Fesih halinde sigortacı primin tamamına hak kazanır. Sigortacı gerçeği öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde ise bu hakkı düşer. Bu süre, yani bir aylık süre içinde riziko gerçekleşmişse, sigortacı tazminatı hak sahibine öder. Sigortacı, bu durumda ödediği miktar kadar sigorta ettirene rücu etme hakkına sahip olacaktır.

²⁰ Kender, Sigorta Hukuku, s.250.

Gerçeğe aykırı beyan hali, tazminatı gerektiren olayın meydana gelmesinden sonra öğrenilmişse, sigortacı, bu zararından dolayı ödenmiş ve ödenecek tazminatın;

a) Gerçeğe aykırı beyanın kasten yapılmış olması halinde tamamı için,

b) Kasıt olmaması halinde, ödenecek tazminat miktarı ile, bu tazminatın alınan primin alınması gereken prime oranı ile çarpılması sonucu ortaya çıkan miktar arasındaki fark için sigorta ettirene rücu edebilir.

aa- Sigorta Ettirenin Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde İhbar/Beyan Mükellefiyeti

Ticaret Kanunu'nun sözleşme süresi içinde ihbar yükümlülüğünü düzenleyen 1444. maddesine göre, sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasından sonra sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz.

Sigorta sözleşmesi, taraflar arasında devamlı bir ilişkiyi meydana getirmektedir, ancak zaman içerisinde sözleşmenin konusuyla ilgili bazı şartlar değişebilir²¹. Özellikle rizikonun ağırlaşması yönünden bazı değişiklikler zorunlu hal alabilir²². Ticaret Kanunu'nun 1444. maddesinin devamında sigorta ettirenin, kendisinin veya bir başkasının, rizikonun gerçekleşme ihtimalini arttırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunması durumunda veyahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş hususlardan birinin gerçekleşmesi durumunda derhal; bu işlemlerin bilgisi dışında yapılmış olması durumunda ise öğrendiği tarihten itibaren 10 gün içerisinde durumun sigortacıya bildirmesi gerektiğini belirtmektedir. Kanunun amacı, sözleşme yapılırken dikkate alınan riziko ile buna göre tespit edilen prim arasındaki dengenin bozulmasından dolayı, bu haliyle sigorta sözleşmesini devam ettirip ettirmeme noktasında sigortacıya düşünme ve karar verme imkanı tanımaktır²³.

Sigorta ettirenin sözleşme sırasındaki ihbar mükellefiyeti ile ilgili olarak özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarında da Ticaret Kanunu'nda yapmış olduğu düzenlemeye eşdeğer –hak düşümü süresi farklıdır– bir düzenleme bulunmaktadır. Genel şartların C.3. maddesinde, “*Sigorta ettiren, sözleşmeden sonra rizikoyu ağırlaştırıcı mahiyette meydana gelecek değişiklikleri, durumu öğrenir öğrenmez en geç sekiz gün içinde sigortacıya ihbarla yükümlüdür.*” demek suretiyle, sigorta ettirene rizikonun ağırlaşması durumunda bunu sigortacıya bildirme yükümlülüğü yüklemiş bulunmaktadır. Genel şartlarda yer alan bu hüküm Ticaret Kanunu'ndan ayrı bir düzenleme getirmekle

²¹ Taşdelen, s.465.

²² Bozer, s.80; Taşdelen, s.465.

²³ Taşdelen, s.465.

birlikte nisbeten sigorta ettirenin lehine gibi görünmektedir. Zira 1444. madde ile sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü daha ayrıntılı ve kesin çizgilerle ortaya konmuş bulunmaktadır.

C.3. maddenin devamında sigorta ettirenin, sözleşme süresi içerisinde rizikonun ağırlaştığını sigortacıya ihbar etmesi üzerine, sigortacı durumu öğrendiği andan itibaren sekiz gün içinde prim farkının ödenmesi hususunu sigorta ettirene ihtar edecektir. Sigorta ettiren, ihtarın tebliğ tarihini takip eden sekiz gün içinde talep olunan prim farkını ödemez veya ödemeyeceğini bildirirse sözleşme feshedilmiş olur. Prim farkının süresinde istenilmemesi halinde fesih hakkı düşer.

Sözleşme süresi içerisinde sigorta ettirenin ihbar mükellefiyetini yerine getirilmesi durumunda sigortacının ne gibi haklara sahip olacağı da Ticaret Kanunu'nun 1445. maddesinde daha farklı düzenlenmiş ve sigortacıya bu durumda bir ay içinde sözleşmeyi feshetme veya primin arttırılmasını talep etme hakkı tanınmıştır. Prim arttırma talebinin 10 gün içerisinde sigorta ettiren tarafından kabul edilmemesi durumunda sözleşme feshedilmiş sayılacaktır.

Söz konusu değişikliklere ilişkin ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmesinden önce meydana gelen olaylardan dolayı ödenmiş veya ödenecek tazminatlar için değişikliğin bildirilmemiş olması durumunda ise kanun koyucu sözleşme öncesi ihbar mükellefiyeti hükümlerine yollama yapmış bulunmaktadır. Buna göre bildirim yapılmaması kasıtlı değilse, sigortacı, ödenecek tazminat miktarı ile, bu tazminatın alınan primin alınması gereken prime oranı ile çarpılması sonucu ortaya çıkan miktar arasındaki fark için sigorta ettirene rücu edebilir. Gerçeğe aykırı beyanın kasten yapılmış olması halinde ise sigortacı sigorta ettirene bu miktarın tamamı için rücu edebilecektir.

Genel Şartlar'da, rizikonun hafifleşmesi durumunda tarafların yükümlülüklerinin ne olacağına dair de düzenleme yapılmış bulunmaktadır. Buna göre sigorta süresi içinde meydana gelen değişikliklerin rizikoyu hafifletici nitelikte olduğu ve bunun daha az prim alınması gerektirdiği anlaşılırsa, bu değişikliğin yapıldığı tarihten sözleşmenin sona ermesine kadar geçecek süre için gün esasına göre hesaplanacak prim farkı sigorta ettirene geri verilecektir. Genel Şartlar'daki bu hüküm Ticaret Kanunu ile paralellik arz etmektedir (TTK.1433).

aaa- Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin İhbar/Beyan Mükellefiyeti

Rizikonun gerçekleşmesi halindeki ihbar yükümlülüğü, diğer ihbarlardan mahiyet itibarıyla ayrılmaktadır²⁴. Bir yazar tarafından bu ayrımın nedeni şu şekilde açıklanmaktadır²⁵:

²⁴ Taşdelen, s.472.

²⁵ Taşdelen, s.472.

“Diğer iki ihbarda amaç prim ile riziko arasında dengeyi sağlamaktır. Burada ise amaç, sigortacının hasarı tespit etmesini sağlamak ve gerektiğinde zararın azaltılması veya artmasını önleyecek tedbirleri alma imkanına kavuşturmadır. Ayrıca yapılacak ihbar ile sigortacı, sigorta ettirene karşı ileri süreceği def’ileri, maddi delillerini elde etmesi sağlanabilir. Hatta rizikonun, sigorta ettirenin kusurundan ileri gelip gelmediğine ilişkin deliller bile bu kısa sürede toplanabilir.”

İhbar süresi, yukarıda belirtildiği gibi, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini öğrenmesiyle başlar. Dolayısıyla rizikonun gerçekleşmesi anı değil; sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği an önem arz eder, zira rizikonun gerçekleşmesiyle sigorta ettirenin durumu öğrenmesi arasında bir süre geçmiş olabilir²⁶.

Bilindiği üzere 6762 sayılı Eski Ticaret Kanunu’nda sorumluluk sigortaları ayrı bir başlık halinde düzenlenmemişti. Genel bir düzenleme yapmak yerine 6762 sayılı Kanun özel bazı sorumluluk sigortası hallerini düzenlemekle yetinmiş, diğer sorumluluk sigortaları ise farklı kanunlarla düzenlenmiştir. Oysa 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu sorumluluk sigortalarını 1473-1485. maddelerinde ayrı bir başlık halinde düzenlemiş ve bu sigortalara ilişkin genel hükümlere yer vermiştir.

Rizikonun gerçekleşmesi halinde, sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğü, Ticaret Kanunu’nun sorumluluk sigortalarını düzenlediği kısımda ayrıca düzenlenmiştir. Bildirim yükümlülüğü başlığını taşıyan 1475. maddesine göre sigortacı sorumluluğunu gerektirecek olayları 10 gün içinde sigortacıya bildirmek durumundadır. 1475/2. maddeye göre sigorta ettiren ayrıca kendisine yöneltilen istemi de derhal sigortacıya bildirmek durumundadır.

Mali sorumluluk sigortalarında sorumluluğu doğuran sebebin gerçekleşmesinden tazminat talebinin ileri sürülmesine hatta mağdura tazminatın ödenmesine kadar uzun ya da kısa bir süre geçer²⁷. Bu çeşit sigortalarda rizikonun gerçekleştiği zamanı tespit etmek, hem rizikonun gerçekleşmesi halindeki ihbar yükümlülüğünün bağlı olduğu sürenin başlangıcı açısından hem de rizikonun gerçekleştiği anın bu zaman aralığı içerisindeki yerinin belirlenmesi, sigorta himesinin zaman yönünden sınırının tespiti açısından önem arz eder²⁸.

Sorumluluk sigortaları bir zarar ve pasif sigortası olarak nitelendirildiğinden, bu tür sigortalarda rizikodan bahsedebilmek, sigorta ettirenin malvarlığının pasif kısmında bir artışın olmasına bağlıdır²⁹. 6762 sayılı Eski Ticaret Kanunu’nun

²⁶ Taşdelen, s.478.

²⁷ Şenocak, K.: Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara 2000, s.78.

²⁸ Şenocak, s.78.

²⁹ Kender, Mesuliyet Sigortası, s.9-10.

yürürlükte olduğu dönemde, sorumluluk sigortaları bakımından rizikonun gerçekleşme anının tespiti konusunda doktrinde çeşitli fikirler öne sürülmüştür³⁰.

Bir görüşe göre, sigorta ettirenin sorumluluğunu gerektiren olayın vukuu bulunmasıyla riziko gerçekleşir. Bu görüşün, mali sorumluluk sigortaları açısından uygun olmadığı belirtilerek, olayın meydana gelmesiyle, sigorta ettirenin malvarlığında bir azalma meydana gelmediği dolayısıyla da sigorta ettirenin tazminat ödeyip ödemeyeceği belli olmadığı söylenerek eleştirilmiştir.

Diğer bir görüşe göre, sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiğini öğrenince riziko gerçekleşmiş sayılır. Bu görüş de isabetli bulunmamıştır. Zira sigorta ettirenin bir tazminat ödeyip ödemeyeceği belli değildir. Dolayısıyla malvarlığında bir azalmanın varlığından bahsetmek mümkün olmadığından sigortacıyı üçüncü kişiyle muhatap kılmak doğru değildir³¹.

Başka bir görüşe göre ise, riziko, sulh veya sigorta tazminatının ödenmesini gerektiren hükmün kesinleşmesiyle gerçekleşmektedir.

Diğer bir görüş de yaygın riziko görüşüdür. Bu görüşe göre riziko, sorumluluğa yol açan davranış ile sigorta ettirenin talepte bulunması anı arasındaki süreçteki durumdur³².

Doktrinde savunulan diğer bir görüş ise³³, sorumluluk sigortalarında rizikonun gerçekleştiği zamanın tespiti için; bu hususta açık hüküm bulundurmayan 6762 sayılı Kanun'un 1292. maddesinden yararlanılabileceğine işaret etmektedir. Yazara göre, sigortacının, sigorta ettirenin savunmasını yapmak zorunda olduğu hallerde sigorta ettirenin tebligat üzerine davayı öğrendiği tarih; sigorta ettireni savunmak zorunda olmadığı durumlarda da sigorta ettirenin, tazminat ödemeye mahkum olduğunu gösteren ilamı öğrendiği tarih; dava açılmamış ise veya açılmış ancak dava sonucunu beklemeden sigorta ettiren ödemedi bulunmuşsa bu tarih; üçüncü kişiye doğrudan doğruya dava hakkını veren sorumluluk sigortalarında, mağdurun, rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarih rizikonun gerçekleşme zamanı olarak kabul edilmelidir. Yargıtay'ın da benzer yönde kararları bulunmaktadır³⁴.

Bir başka görüşe göre ise, zarara maruz kalanın, sigorta ettirene tazminat talebinde bulunmasıyla riziko gerçekleşmiş sayılır³⁵. Bu görüş diğerlerinden daha isabetlidir, çünkü sorumluluk sigortası, mahiyeti itibariyle zarar sigortalarının pasif kısmında yer almaktadır. Yani sigorta himayesi, sigorta ettirenin malvarlığının pasif kısmında meydana gelecek bir artışı karşılamaya yöneliktir. Sigorta

³⁰ Doktrinindeki görüşler için bkz. *Bozer*, s.123; *Şenocak*, s.78 vd.; *Taşdelen*, s.478 vd.

³¹ *Bozer*, s.123; *Taşdelen*, s.478 vd.

³² Samim Ünan'ın görüşü için bkz. *Taşdelen*, s.478 vd.

³³ Aynı yönde görüş için bkz. *Bozer*, s.123-124.

³⁴ Kararlar için bkz. *Taşdelen*, s.482.

³⁵ *Kender*, Mesuliyet Sigortası., s.9; Aynı yönde *Taşdelen*, s.480.

ettirenin bir zararı olmadıkça, sigortacının tazmin borcu doğmaz. Malvarlığında bir azalmanın olabilmesi için, zarar gören üçüncü şahsın tazminat talebinde bulunması gerekir. Sigorta ettirene karşı, zarara uğrayan talepte bulunmadıkça sigorta ettirenin malvarlığı açısından zararın varlığından bahsedilemez³⁶.

Sorumluluk sigortalarının amacı, yukarıda belirtildiği gibi, sigorta ettireni bu sıfatıyla üçüncü kişiye verdiği zararlara karşı tazminat talebinden korumak ve sigortacıyı üçüncü kişiyle muhatap kılmaktır. Öyle ise zarar görenin tazminat talebine karşı, sigorta ettiren sigorta himayesinden faydalanmakta; sigorta ettirenin malvarlığında ortaya çıkan azalmayı sigortacı üzerine almaktadır³⁷. Zira, sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelen azalma, zarar görenin tazminat talep etmesiyle oluşur. Öyleyse rizikonun, zarara uğrayanın, sigorta ettirene karşı tazminat talebinde bulunmasıyla gerçekleştiğini kabul etmek diğer görüşlere nazaran daha isabetlidir³⁸.

Bununla birlikte Ticaret Kanunu'nun 1475. maddesinde yer alan hüküm bu tartışmalara bir son vermekte ve ihbar yükümlülüğünün başlangıç tarihi olarak sigortalının sorumluluğunu gerektirecek olayın meydana gelmesini yeterli görmektedir. Sigortalıya yöneltilecek tazminat talepleri ise ayrıca bir bildirim konusu olarak karşımıza çıkmaktadır (TTK. 1475/2).

Özel güvenlik zorunlu mali mesuliyet sigortası bakımında rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta ettirenin ihbar mükellefiyetinin ne olduğu, genel şartların B.2. maddesinde ayrıntılı biçimde düzenlenmiş bulunmaktadır.

B.2. maddeye göre sigorta ettiren sorumluluğunu gerektiren bir olayı, haberi olduğu andan itibaren 5 gün içerisinde sigortacıya ihbar etmek mecburiyetindedir. Genel Şartlar'ın lafzından da açıkça anlaşılacağı üzere, burada da ihbar mükellefiyetinin başlangıç anı olarak ne zarar görenin talep anı ne de olayın vuku bulunduğu an değil ancak sorumluluğu gerektirecek olayın öğrenildiği andır.

B.2. madde sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğünü koymuş olmakla birlikte, bu yükümlülüğü yerine getirmemesi durumunda ne yapılacağına dair bir düzenlemeye yer vermemiş bulunmaktadır. Bu durumda konuyla ilgili olarak 1475. maddenin atfıyla Ticaret Kanunu'nun genel olarak sigorta sözleşmesinde rizikonun meydana gelmesi halindeki ihbar yükümlülüğünü düzenleyen 1446. maddesinin uygulanması gerekmektedir. Buna göre rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirim yapılması veya geç yapılması halinde, bu durum ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre tazminattan veya bedelden indirim yapılacaktır. Bununla birlikte sigortacının rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmesi halinde bu hüküm uygulanmayacaktır. Burada fiilen öğrenme kavramı ile

³⁶ Kender, Mesuliyet Sigortası., s.9; Taşdelen, s.480.

³⁷ Taşdelen, s.480.

³⁸ Kender, Mesuliyet Sigortası, s.9; Taşdelen, s.480.

sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya ihbar etmese dahi sigortacının bu durumdar haberdar olmuş olması olarak anlamak gerekir.

C. Zarar Görenin Dava Hakkı

Sorumluluk sigortaları bakımından zarar gören kişi genel olarak sigorta sözleşmesine taraf olmayan yani sigorta sözleşmesine yabancı olan kişidir³⁹. Zira sigorta sözleşmesi yukarıda da belirttiğimiz üzere sigortacı ile sigorta ettiren arasında yapılan bir sözleşmedir ve bu sözleşme ile sigorta ettirenin istihdam ettiği kişilerin, üçüncü kişilere (zarar gören veya hak sahibi) verdiği zararlar sigorta kapsamına alınmaktadır.

Özel güvenlik zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarının, tanımlar başlığını taşıyan A.2. maddesinde zarar gören, zarara sebebiyet veren olay sonucu ölen, yaralanan, sakatlanan veya maddi zarara uğrayan üçüncü kişi olarak tanımlanmaktadır. Hak sahibi ise zarara sebebiyet veren olay sonucu ölenlerin desteğinden yoksun kalan kişileri ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Genel şartların A.3.1. maddesinde ölüm teminatı başlığı altında yapılan düzenlemeden konumuz bakımından hak sahibi kavramından ne anlaşılması gerektiği ortaya konulmuş bulunmaktadır.

Zarar görenin veya hak sahibinin dava hakkı ise, genel şartların zarar görenin başvuru hakkı ve başvuru süresi başlığını taşıyan B.1. maddesinde zarar gören/hak sahibi poliçede öngörülen teminat sınırları içinde sigortacıya doğrudan talepte bulunabilir. 6762 sayılı Eski Ticaret Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde yangın sigortası ile ilgili olarak doğrudan dava hakkı tanınmaktaydı. 6102 sayılı Yeni Ticaret Kanunu, sorumluluk sigortaları ile ilgili olarak doğrudan dava hakkı başlığını taşıyan 1478. maddesinde zarar görenin, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmı için tazminini, sigorta sözleşmesi içi geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebileceğini belirtmektedir. Böylece Genel Şartlar'da bu yönde bir hüküm bulunmasaydı dahi 1478. maddeden hareketle zarar gören doğrudan dava hakkına sahip olacaktı.

B.1. maddesinin devamında sigortacının, zarar gören/hak sahibiyle temasa geçerek anlaşma hakkına sahip olduğu ancak, sigortacının yazılı izni olmadıkça, sigorta ettiren tazminat talebini kısmen veya tamamen kabule yetkili olmadığı gibi zarar gören/hak sahibine herhangi bir tazminat ödemesinde bulunamayacağı da hükme bağlanmış bulunmaktadır.

D. Tazminatın Kapsamı ve Sigortacının Halefiyeti

Sorumluluk sigortası bir zarar sigortası niteliğinde olduğunda üçüncü şahısların maruz kaldığı gerçek zararların giderilmesini amaçlamaktadır⁴⁰. Bu tür sigorta

³⁹ Bozer, s.125.

⁴⁰ Bozer, s.125.

poliçelerinde gösterilen miktarların sigortacının sorumlu olduğu azami miktarlar olduğu savunulmaktadır⁴¹. Yine sorumluluk sigortaları bakımından en önemli özelliklerden birinin de, sigortacının, üçüncü kişinin uğradığı gerçek zararın yanı sıra üçüncü şahsın açtığı dava ve icra takibi masraflarını da karşılayacak olmasıdır⁴².

Sigortacı, B.2 bölümündeki belgelerin eksiksiz olarak kendisine iletiildiği tarihten itibaren sekiz iş günü içinde, poliçedeki teminat tutarları dahilinde tazminatı öder. Tazminatın bu süre içinde haklı bir neden olmaksızın ödenmemesi halinde, sigortacı temerrüde düşmüş olur ve ödenmemiş tazminat tutarına yasal temerrüt faizi uygulanır. Temerrüt faizi teminat sınırları içinde yapılmış ödeme sayılmaz.

Bu sigortayla ilgili olarak zarar gören/hak sahibi tarafından dava açılması halinde, sigorta poliçesinde yazılı sınırlara kadar davanın takip ve idaresi sigortacıya ait olup, sigorta ettiren, sigortacının göstereceği avukata gereken vekaletnameyi vermek zorundadır. Sigortacı dava masrafları ile avukatlık ücretlerini öder. Şu kadar ki, hükmolunan tazminatın sigorta bedelinden fazla olması halinde, sigortacı bu masrafları sigorta bedelinin tazminata oranı dahilinde öder. Bu durumda geri kalan miktar bakımından sigorta ettirenin ödeme yapması gerekecektir.

Zarar gören/hak sahiplerinin tazminat alacaklarının birden çok kişiyi kapsamaması halinde, sigorta sözleşmesinde belirtilen teminat tutarından fazla ise, zarar gören/hak sahiplerinden her birine ödenecek tazminat tutarı, teminat tutarının tazminat alacakları toplamına olan oranına göre indirime tabi tutulur.

Birden çok kişinin zarar gördüğü hallerde, başka tazminat taleplerinin bulunduğunu bilmeksizin, zarar gören/hak sahiplerinden birine veya bir kaçına, yukarıda belirtilen indirime göre kendilerine düşmesi gerekenden fazla ödemede bulunan iyi niyetli sigortacı, yaptığı ödeme çerçevesinde diğer zarar gören/hak sahiplerine karşı da borcundan kurtulmuş olur.

Genel şartların B.5. maddesinde ise sigortacının halefiyeti düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna göre sigortacı ödediği tazminat miktarınca hukuken sigorta ettiren yerine geçer. Bunun anlamı sigortacının, zarar gören/hak sahibine karşı sigorta ettirenin öne sürebileceği her türlü def'iye ileri sürebilmesidir.

E. Zamanaşımı

Zamanaşımı genel şartların C.7. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, meydana gelen zararların tazminine ilişkin talepler, zarar gören/hak sahibinin, zarar ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde zarara sebebiyet veren olay gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar. Dava, cezaı gerektiren bir fiilden oluşmuşsa ve Türk Ceza Kanunu'nda

⁴¹ Bozer, s.125.

⁴² Bozer, s.125.

bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmekte ise tazminat davasında bu zamanaşımı dikkate alınır.

Sorumluluk sigortaları bakımından Ticaret Kanunu'nun 1482. madde hükmü sorumluluk sigortalarında sigortacıya yöneltilen tazminat istemlerinin sigorta konusu olaydan itibaren on yıl olduğunu düzenlemektedir. Dikkat edilirse Ticaret Kanunu'nun bu maddesi sadece sigortacıya yöneltilen tazminat taleplerinden bahsetmektedir. Dolayısıyla genel şartlarda yer alan zarar gören/hak sahibinin, zarar ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl içinde dava açabilmesi ile ilgili hak düşümü süresi aslında zarar gören/hak sahibi açısından sınırlandırma getirdiğinden sigortalı aleyhine bir düzenleme teşkil edecektir. Bu durumda Ticaret Kanunu'nun 1452. maddesinin 2. fıkrası gereğince genel şartlardaki hükmün yerine Ticaret Kanunu'nun 1482. maddesindeki 10 yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerekir.

SONUÇ

Zorunlu sigorta ihdas edilmesi ihtiyacı özellikle mali mesuliyet sigortaları açısından baş göstermiş ve kanun koyucu birçok konuda zorunlu mali mesuliyet sigortası ihdas etmiştir. Kanun koyucu bu müdahalesinin sebebini, genel olarak rizikoya maruz bulunan kişilerin korunması, milli servetin korunması, sosyal güvenlik ve sosyal fayda gerekliliklerine bağlamıştır.

Sorumluluk sigortalarındaki hükümler yetersiz olduğundan uygulamada bu eksiklik ilgili genel şartlarla giderilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte genel şartlarla getirilen düzenlemelerin bazıları bir yandan zorunlu sorumluluk sigortalarının temel özelliklerine aykırı ve onlarla tezat oluşturmakta bir yandan da Ticaret Kanunu'nun emredici hükümlerine aykırı olmaktadır.

Özel güvenlik mali mesuliyet sigortası bakımından da Genel Şartlar'da yer alan düzenleme eleştirilebilir mahiyette bir düzenlemedir. Burada genel düzenlemelerden farklı şekilde bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Zira özel güvenlik kavramı sadece mahiyeti itibarıyla değil ve fakat kapsamı, konusu, şartları bakımından da özel düzenlemelere, izinlere tabi kılınmış olan bir konudur. Özel güvenlik hizmetinin verilmesi ve özel güvenlik elemanlarının yetkileri adeta kamusal bir güç olan polis gücünün kullanılmasına benzer şekilde ortaya çıktığından, bu yetkiler ile bu yetkilerin kullanımlarının nasıl ve ne şekilde olacağı, kimler tarafından bu yetkilerin hangi izinlere bağlı olarak ve ne oranda kullanılabileceği 5188 sayılı kanunda ayrıntılı olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla 5188 sayılı Kanun tarafından yapılmış olan bu denli ayrıntılı düzenlemeler karşısında, özel güvenlik mali mesuliyet sigortala sözleşmeleri bakımından, Genel Şartlar'da yapılan düzenlemeler ciddi bir takım yanlışlıklar ve eksiklikler içermektedir. Bu anlamda özel güvenlik mali mesuliyet sigortası genel şartlarının 5188 sayılı Kanun'un özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlanması gerektiği düşüncesindeyiz.

KISALTMALAR

bkz. : bakınız

S. : Sayı

s. : sayfa

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TTK. : Türk Ticaret Kanunu

vd. : ve devamı

KAYNAKÇA

Bozer, A.: Sigorta Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2004.

Çeker, M.: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku, Adana 2012.

Hatemi, H./Gökyayla, E.: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2011.

Karan, N.: "Özel Güvenlik", Legal Hukuk Dergisi, S.50., İstanbul 2007.

Kender, R.: "Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri", Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, Sigorta Hukuku Türk Derneği, İstanbul 1977 (*KENDER*, Mesuliyet Sigortası).

Kender, R.: Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2011 (*KENDER*, Sigorta Hukuku).

Oğuzman, K. /Öz, T.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt-2, İstanbul 2013.

Sarıkaya, B.: "Özel Güvenlik Hizmetleri", A&G Bülteni, (www.izto.org.tr, 03.04.2013).

Şenocak, K.: Mesleki Sorumluluk Sigortası, Ankara 2000.

Taşdelen, N.: "Mali Mesuliyet Sigortalarında Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde İhbar Yükümlülüğü", Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, S.6, İstanbul 2000.